

ČTVRTLETNÍK JARO 2015 SEVEROČESKÉHO MUZEA V LIBERCI

Informační a programové periodikum. K dostání zdarma v síti informačních center a muzeí Libereckého kraje a Euroregionu Nisa. V nákladu 2 000 ks vydává Severočeské muzeum v Liberci, příspěvková organizace, Masarykova ul. 11, 460 01 Liberec, <http://www.muzeumlb.cz>, muzeumlb@muzeumlb.cz, tel.: 485 246 111

Představení nové expozice hudebních automatů I.

Text a fotografie: Radek Janoušek

Liberec a jeho okolí byl na přelomu 19. a 20. století významným centrem výroby automatofonů.

Počet zde působících firem, které se zabývaly výrobou hudebních automatů postavených na strunném nebo píšťalovém nástroji, zdaleka převyšuje počet firem podnikajících ve stejném oboru v jiných městech na našem území.

Na základě muzejní sbírky a regionálních historických souvislostí byla v roce 2001 zřízena dočasná expozice v suterénu budovy. Časem se však ukázalo, že tyto prostory nevyhovují po stránkách akustické pohody a hlavně udržitelnosti klimatického prostředí. Převážně z těchto důvodů vedení muzea rozhodlo o začlenění nové expozice hudebních automatů do plánu revitalizace vnitřních částí budovy. Byly vybrány prostory bývalé expozice archeologie o celkové rozloze 120 m², která svým umístěním v přízemí objektu a vlastním venkovním vchodem ideálně splňovala požadavky pro manipulaci s těžkými předměty. Stávající dva vnitřní vchody ze sousedních expozic byly osazeny automatickými prosklenými dveřmi pro snazší udržení stálého vnitřního klimatu, který byl stanoven na 55% relativní vlhkosti při 20 °C.

Vzhledem k faktu, že automatofony všeobecně vynikají velkou akustickou průrazností, byla otázka akustické pohody řešena instalací stropního podhledu, který pohlcuje zvukové vlny, a položením koberce v 70 % plochy expozice.

v jejich původním prostředí, pro které byly konstruovány. Půdorys expozice byl rozdělen do tří částí – pouliční, hospodské a salónní. Prostřední část expozice je koncipována jako část naučná, obsahující schémata a nákresy jednotlivých

automatů, které zde podrobněji představíme.

PIANOLY

Definice: Pneumaticko-mechanický hrací stroj využívající jako základní hudební nástroj piano nebo pianino klasické konstrukce s upravenou klaviaturou, mechanikou a rozšířenými částmi skříně. Ve vnitřním prostoru je umístěna pneumatická mechanika, která je napojena na klaviaturu a do jisté míry nahrazuje živého pianistu.

Pneumatický mechanismus pracuje na principu programem řízených změn atmosférického tlaku a podtlaku, který je vytvářen podtlakovou jednotkou poháněnou zpravidla elektromotorem nebo pohyby chodidel. Vzniklé tlakové rozdíly přicházející ze snímací lišty následně ovládají soustavu membrán a ventilů, jejichž cílem je sepnutí či vypnutí tónového míšku a zaznění tónu.

HISTORIE PIANOLY

Její historie sahá až do první poloviny 19. století a je pevně spjata s vynálezem pneumatického systému, o který se zasloužil lyonský mechanik Claude Félix Seytre.

pokračování na straně 3

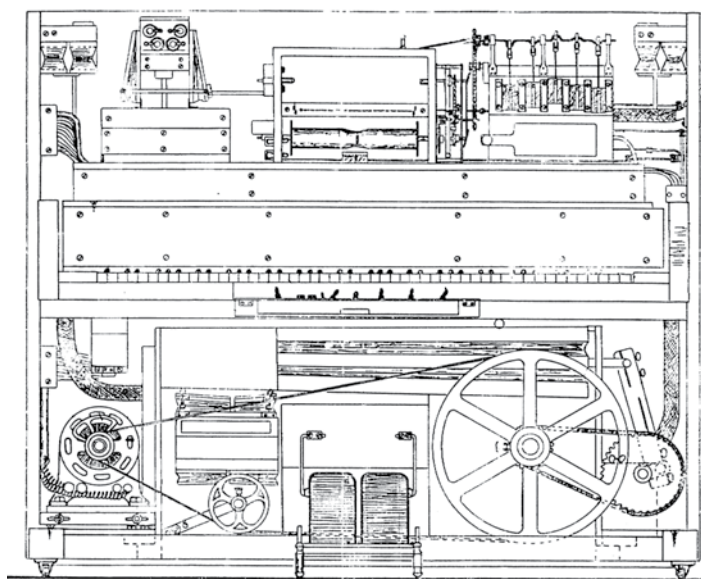

Schéma pianoly

Na základě zkušeností z jiných expozic jsme se rozhodli představit vystavované exponáty

zařízení a interaktivní modely pro lepší pochopení principu fungování jednotlivých částí hudebních

Když máš v muzeu orchestrion...

Text: Jiří Křížek, fotografie: Milada Dománková a Roman Machek

Počátkem 60. let se značným fyzickým vypětím do Liberce dotáhli zaměstnanci muzea z hostince u Kakrdů z Jizerky podivnou almaru, která se po letech zapomnění záhy vrátila do povědomí široké veřejnosti díky seriálu Chalupáři a úvodní písni Waldemara Matušky. Řeč je o orchestrionu – velmi častém a nepřehlédnutelném doplňku českých restaurací a hospod od sklonku 19. století do doby zániku hostinských živností v 50. letech minulého století. Orchestrion z Jizerky se tak stal prvním exponátem sbírky automatofonů, která se během krátké doby na přelomu 60. a 70. let rychlým tempem rozšiřovala díky nákupům a darům. Zásadní úlohu v těchto akvizicích měl tehdejší ředitel muzea Jaroslav Kaván, který, byť vzděláním archeolog, propadl kouzlu hracích skříněk. Po odchodu dr. Kavána z muzea v polovině 70. let na čas v muzeu utichl bříkot bubínků, xylofonů i strun. V 90. letech zájem o automatofony opět oživil muzejní konzervátor Jiří Volný, který věnoval nesmírné množství energie, času i peněz na opravy

často nefunkčních strojů a na rozšíření muzejní sbírky, která dnes čítá na 70 hracích strojů od miniaturních kapesných rozměrů po obří orchestrion Protector. Hudební automaty dostaly vlastní, nikoli však ideální expozici v suterénním prostoru tzv. sloupové síně u Metelkova betlému. K tomu orchestrion ve slavnostním vestibulu o podlaží výše po vhození desetikorunové mince „po svém“ uvítal návštěvníky muzea. Aktivita Jiřího Volného nezůstaly jen u muzejních sbírek, ale od roku 2010 i přes vážný zdravotní handicap začal pořádat mezinárodní setkání hudebníků Liberecký flašinetář. Když jsem v červenci 2011 nastoupil do Severočeského muzea, zrovna vrcholily přípravy na druhý ročník festivalu. Zájem veřejnosti o automatofony, které jako jedny z mála muzejních exponátů dobře umožňují interaktivní přístup, což je dnes zaklínadlo snad všech muzeí a galerií, cenná muzejní kolekce a odborné zázemí interních i externích kolegů mě vedly k rozhodnutí, které dodnes někteří zaměstnanci muzea kritizují. Zastaralá expozice archeologie byla zrušena

s tím, že nová bude vytvořena jinak a jinde a na její místo přijde nová expozice automatofonů. Přízemí tzv. měšťanského domu umožňuje oddělení od ostatních prostor muzea kvůli vzdušné vlhkosti, jejíž stabilita je pro fungování automatofonů i pro jejich dobrý fyzický stav zásadní. Během let 2012–2013 vznikla za spolupráce projekční firmy Ateliér Křivka a arch. Zuzany Koňasové projektová dokumentace, podle které proběhla v druhé polovině roku 2014 realizace. Příprava nové expozice by se ovšem neobešla bez jejího autora – Radka Janouška, restaurátora a specialisty na opravy těchto velmi specifických hudebních nástrojů.

Hlavním myšlenkou expozice bylo ukázat základní tři prostředí, ve kterých se automatofony provozovaly. Nejhonosnějším prostorem je pánský salón s textilními tapetami, který odkazuje na dobové kluby z přelomu 19. a 20. století. Sem patří provedení luxusní a drahé nástroje z muzejních sbírek, které pocházejí od místních výrobců hudebních nástrojů Koch & Korselt, Harwardt, ale i luxusní nástroje z dovozu, jakými byla třeba pianola Aeolian z New Yorku. Druhým typickým prostředím pro automatofony byly hospody, výčepy i nálevny, kde se nacházely o poznání jednodušší a levnější nebo už dosluhující starší nástroje

„z druhé ruky“. Nejznámějším automatofonem byla pianola, která na první pohled pro laika vypadá téměř stejně jako běžné piano. V expozici je proto z některých pianol sejmuto opláštění, aby si návštěvník mohl prohlédnout neuvěřitelně složitý systém vzduchových trubiček, měchů a táhel, které nahrazovaly živého pianistu. Jedna z pianol místní proveniencce, arcitř nevidovaná jako sbírkový předmět, posloužila jako „anatomická pomůcka a dárce orgánů“, takže od stropu expozice visí „vzhůru strunami“ rozsypaná hromada všech součástek od pancéřového rámu po klaviaturu a motor. Posledním, rozměry nejmenším výstavním prostorem, je podloubí pro flašinetu. Vybouráním mladších zazdívek se odhalilo krásné původní zaklenutí, zvané kobylí hlava, a kopie barokního schodiště, které bylo vystavěno v letech 1897–1898 podle návrhu architekta Friedricha Ohmanna. Expozici doplňují menší kabinetní automatofony ve vitríně, funkční polyfon s rakouskou státní hymnou a především funkční modely barokních varhan, programovatelného flašinetu a ukázky klavírních mechanik. Zde všude si může návštěvník sám vyzkoušet a rozšířit své hudební i historické znalosti o světybých hudebních nástrojích, které proslavily Liberec. #

Část pianinové mechaniky z pianoly Philipps, vyrobené okolo roku 1910, před restaurováním a po restaurování

pokračování ze strany 1

Tento vynálezce si roku 1842 nechal patentovat nástroj zvaný autofon, který byl schopen hrát melodie na klávesový nástroj pomocí sofistikovaného pneumatického mechanismu a perforovaného kartonu.

V roce 1863 francouzský varhanář Napoleon Forneaux patentoval pneumaticky ovládané piano zvané Pianista.

Jeho nástroj byl na rozdíl od svých předchůdců vyráběn ve velkém a s úspěchem prodáván.

Zhruba o 17 let později sestrojil Jean Carpentier pro mezinárodní výstavu elektřiny melograf, který zaznamenal hranou skladbu přímo na perforovaný pás. Takto přenesená skladba se přehrávala na harmonii s elektrickým pohonem, které bylo k tomuto účelu přizpůsobené. Později sestrojil Carpentier klikou poháněný přístroj zvaný melotrop umístěný na klaviatuře. Pohyb kláves zajišťovaly „mechanické prsty“ stroje. V posledním desetiletí 19. století působilo v Americe několik výrobců „klavírních přehrávačů“, jak se tehdy

tato zařízení nazývala. Důležitý mezník ve vývoji pianoly učinil na samotném sklonku devatenáctého století americký inženýr Edwin Scott Votey, který zdokonalil a vypracoval pneumatický systém řízení natolik, že v téměř nezměněné formě byl různými výrobci používán více jak třicet let.

Na začátku dvacátého století byly v Americe a Evropě zakládány velké firmy, které produkovaly několik desítek tisíc nástrojů ročně. Zprvu existovala pianola jako samostatné zařízení přistavované ke klaviatuře. Nástroj byl ovládán pomocí dřevěných páček („mechanických prstů“), které nahrazovaly prsty živého hráče. Modernější pianola obsahovala totožné pneumatické řídicí systémy, které byly přímo vestavěné do nástroje a tvořily tak jeden kompaktní celek. Průkopníkem v zámoří byla firma Aeolian, která investovala nemalé prostředky do popularizace tohoto nového vynálezu. V Evropě pak pak působily německé M. Welte & Söhne, Hupfeld, Philipps a další. Prostá skutečnost, že jakýkoliv člen rodiny

obdařený průměrným či podprůměrným hudebním sluchem je schopen při nedělním odpoledni zahrát s minimální přípravou koncertní skladby významných světových autorů, bez přehmatů a jakéhokoliv jiného zaváhání, vedla k rozšíření pianoly téměř po celém světě. Éra klasických pianol definitivně končí v období druhé světové války. Začínající jukeboxy a především magnetický záznam všeobecně získal nadvládu v domácnostech a zábavních podnicích.

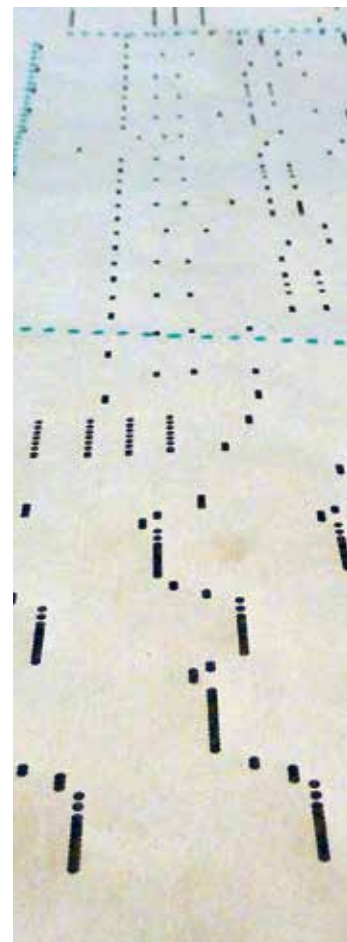
Pianola i fonola byly názvy pro jeden druh automatofonického klavíru. Pianola byla patentovou značkou angloamerické společnosti Aeolian, později byl tento název převzat do odborné literatury jako název pro automatofonický klavír s pneumatickým systémem.

Podle velmi hrubých odhadů bylo americkými a evropskými výrobci od začátku 20. století až do roku 1935 vyrobeno více jak 10 milionů pianol, z toho jen firma Aeolian v daném období vyrobila 2 miliony nástrojů. V současné době se můžeme setkat s pianolou jen zřídka v muzeích nebo mezi sběrateli. V 70. letech minulého století byly převážně v anglicky mluvících zemích zakládány společnosti s cílem sdružovat majitele pianol a zachovat tak tento obdivuhodný vynález pro budoucí generace.

VÝROBA

Pianoly se na našem území vyráběly od začátku minulého století zhruba do roku 1933 a jejich produkce byla zpravidla spojena se zavedenou klavírnickou výrobou. Kromě východočeské firmy PETROF sídlící v Hradci Králové byla největší koncentrace výrobců pianol v německy mluvícím pohraničí severozápadně od Liberce. V samotném Liberci vyráběly pianoly již zavedené klavírnické firmy jako Koch & Korselt, Hugo Paul Lehmann a Johann Harwardt. Cena elektricky poháněné pianoly byla v roce 1929 téměř stejná jako cena nového osobního automobilu. Byly využívány převážně v restauracích a salónech, kde pomalu vytlačovaly technicky zastaralé orchestriony. Šlapací pianoly se těšily velké oblibě v domácnostech. Byly pro ně upravovány skladby všech soudobých žánrů, nejlepší modely pianol, které byly vestavovány do salónních klavírů, měly v repertoáru výhradně koncertní skladby, které nahrávali nejlepší pianisté. Pianola na přelomu 20. a 30. let minulého století dosáhla takové technické úrovně, že nahrávky skladeb na perforovaném papíře můžeme označit jako autentický záznam hry umělce. #

K programování perforovaných pásů existovaly dva způsoby. První převáděl notový záznam podle předem daného schématu na pás papíru v podobě znamének, která se potom na děrovačce prosekala. Druhý způsob využíval přímo hru umělce k nahrání záznamu za pomoci upraveného nástroje, který měl pod každou klávesou primitivní elektrický kontakt. Po stisknutí klávesy se pomocí elektrického vodiče sepnul jeden z elektromagnetů umístěný na zapisovacím stroji a na probíhající prázdném pásu vyznačil délku příslušného tónu. Po prosekání pásu byla provedena kontrola a oprava případných chyb. K výrobě kopií pak sloužil kopírovací stroj, který pásy rovnou děroval. Velmi oblíbená byla však kombinace obou způsobů programování. K nahrávce se dodatečně přidávaly otvory v místech, kde skladbu pro lidskou ruku činily nehratelnou. Tyto přednosti záhy využili autoři a začali přímo komponovat díla pro pianoly. Vznikaly tak skladby nebo jejich transkripce pro patnáct a více prstů, hrané v tempech pro živého hráče nemožných.

Začátek skladby "Helenin pochod (Helenen-Marsch)" od Fr. Lübberta

Úspěšná digitalizace raně novověkých památníků

Text: Petra Štovičková, fotografie: Milada Dománková

V loňském roce naše muzeum získalo grant Ministerstva kultury ČR VÍSK 6 určený na digitalizaci vzácných rukopisných památek, které jsou prezentovány na stránkách Manuscriptoria. Jedná se o virtuální knihovnu poskytující badatelům snadný přístup k existujícím digitálním dokumentům v oblasti historických fondů, především rukopisů, inkunábulí, raně novověkých tisků, map, listin i ostatních unikátních druhů dokumentů. V současné době již knihovna obsahuje více než 5 milionů digitálních obrazů a neustále se rozšiřuje.

Do tohoto projektu jsme se poprvé zapojili v loňském roce, a to výběrem předmětů z jedné z nejstarších sbírek v muzeu, která však v minulosti byla veřejnosti představována jen sporadicky. Základy sbírky knižní vazby a starých tisků položili zástupci muzea již na Světové výstavě ve Vídni, když v roce 1873 zakoupili kromě jiného několik exemplářů knih z dílny rakouského knihvazače Conrada Bergera. Sběrka pak byla dále systematicky budována především exempláři s unikátní knižní vazbou. Největší rozvoj pak kolekce zažila v 60.–90. letech 20. století pod vedením tehdejšího kurátora Bohumila Nusky, který soubor rozšířil o unikátní renesanční a barokní tisky doplněné slepotiskovou knižní vazbou. Mezi nejstarší předměty ve sbírce patří zlomky antifonáře a dvou graduálů z poloviny 15. století, nejmladšími exempláři jsou ukázky autorské knižní vazby z konce 20. století. V současné době evidujeme ve sbírce téměř 3 000 svazků, součástí sbírky je i 106 rukopisů a 8 inkunábulí.

Digitalizací prvních dvou předmětů jsme zahájili postupné zpřístupňování této cenné sbírky. Cílem takto koncipovaných projektů obecně je, aby se badatelé a návštěvníci muzea či knihovny mohli s cennými a špatně vystavovatelnými předměty blíže seznámit prostřednictvím digitálních dat. Dnes si tedy obě knížky můžete pohodlně prohlédnout jak na stránkách Manuscriptoria, tak i v badatelských hodinách v prostoru muzejní knihovny.

Dva vybrané památníky uložené ve sbírce starých tisků v Severočeském muzeu dosud unikaly pozornosti badatelů. Poprvé byly popsány až ve druhém díle Repetoria rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách, které vydal kolektiv

Ukázka kolorované a zlacené slepotiskové knižní vazby (inv. č. ST00307)

autorů pod vedením Aleny Fiedlerové a Martiny Bekešové v roce 2007. Dva vybraní zástupci představují kulturně historický fenomén vedení deníkových a pamětních záznamů v novověku, který se rozšířil v řadách humanistické inteligence a novověké aristokracie po celé Evropě. Jejich výzdoba, grafická úprava, knižní vazba i literární jazyk představují nepřehlédnutelný prvek ve vývoji kultury 18. století, který se stal v poslední době předmětem výzkumu řady historiků, mimo jiné i tématem knihy Marie Ryantové „Památníky aneb štambuchy, to jest alba amicorum“ vydané v Českých Budějovicích v roce 2007.

První kniha je památníkem Johanna Augusta Werlischa z let 1774–1776. Do sbírek muzea byla zakoupena již v roce 1887 v aukčním

domě Roesch & Zimmermann v Norimberku a dostala inventární číslo ST00302. Jedná se o drobnou knížku o rozměrech 13,5 × 21 cm s původní prkénkovou vazbou potaženou světlou kůží. Obě desky jsou bohatě zdobeny vytlačovanou zlacenou rámcovou kompozicí s florálními a arabeskovými motivy, papír na okrajích je doplněn zlacenou ořízkou. Památník obsahuje německé zápisy přátel, se kterými se Johann August Werlisch setkal v Norimberku a Lipsku mezi lety 1774–1776. Většina zápisů je doplněna unikátními ilustracemi.

Druhou knížku „Patronis ac Amicis Sacrum Philipp Casimir Le Pieque Odernhemio [Německo] Palatinus Anno M:D:C:C:LVI [=1756]“ najdeme ve sbírce starých tisků pod inventárním číslem ST00307. Památník patřil Philippu Casimirovi Le

Pieque. Zápisy v něm vznikaly v letech 1756–1762. Tento svazek byl do sbírek Severočeského muzea koupen již v roce 1884 od obchodníka s uměním Jacoba Rosenbauma ve Frankfurtu nad Mohanem.

Malá knížka 10,7 × 17,8 cm je kryta původní prkénkovou vazbou potaženou červeno-zeleně barvenou kůží zdobenou vytlačovanou zlacenou rámcovou kompozicí s bohatou florální výzdobou. Hřbet zdobí vytlačované zlacené květinové motivy, papír je doplněn zlacenou ořízkou. Na stránkách památníku najdeme francouzské, německé, italské, latinské a hebrejské zápisy přátel a patronů z řad učitelů, nejčastěji z Heidelbergu, Alzey, Mannheimu, z Frankentalu či Kettenu. 14 pamětních zápisů je doprovázeno výtvarnými ilustracemi. #

Titulní strana památníku Augusta Werlische (inv. č. ST00302)

Jedna z ilustrací památníku Philippa Casimira Le Pieque, s. 366 (inv. č. ST00307)

Excelentní dar sklárny MOSER, a. s., Severočeskému muzeu v roce 2015

Text: Oldřich Palata, fotografie: Milada Dománková

V roce 1997 si připomněla proslulá karlovarská sklárna 140. výročí svého založení pozoruhodnou výstavou s laicko-názvem MOSER 1857/1997. Na rozsáhlé přehlídce bohaté historie jedné z nejznámějších českých skláren byla tehdy zastoupena také řada zápůjček ze Severočeského muzea, a proto po vzájemné dohodě proběhla po karlovarské premiéře a po dalším uvedení v pražském Uměleckoprůmyslovém muzeu o rok později repríza této výstavy rovněž v Liberci.

Oproti předcházejícím prezentacím měla navíc malou přednost v tom, že vystavenou kolekci nenápadně doplňovaly i mimořádně zajímavé sbírkové předměty ve stálé expozici uměleko-historického

oddělení libereckého muzea. Byly mezi nimi rovněž výtvarně pozoruhodné doklady tzv. karlovarské secese, které spolu s dalšími dary věnoval do sbírek Severočeského muzea v Liberci v letech 1899–1900 tehdejší majitel sklárny Ludwig Moser. Připomenutí tohoto historicky záslužného počínu při liberecké vernisáži v roce 1998 se stalo podnětem pro následné velkorysé rozhodnutí novodobého vedení sklárny MOSER v čele s Ing. Antonínem Vlčkem. Od konce devadesátých let 20. století obohacují v rámci sponzorských darů každoročně sbírku Severočeského muzea některé z vybraných prací z novodobé produkce moserovské sklárny. Od té doby se tak podařilo doplnit specializovanou kolekci

karlovarského skla v libereckém muzeu o dlouhou řadu skvělých akvizic. Jsou mezi nimi ukázky historických nápojových souprav nadčasového typu (Royal, Splendid, Lady Hamilton, Obří číše) i díla významných výtvarníků spolupracujících se sklárnou MOSER v poslední době (Kateřina Doušová, Ivana Houserová, Patrik Illo, František Janák, Karolína Kopřivová, Kateřina Krausová, Jan Mareš, Rony Plesl, Lucie Rýdlová, Ingrid Račková, David Suchopárek, Jiří Šuhájek a další).

V prvním čtvrtletí letošního roku si přivezli pracovníci Severočeského muzea ze sklárny MOSER, a. s., v Karlových Varech další vynikající přírůstek pro sbírkový fond skla, a to ručně broušenou vázu s názvem

Mama v třídlínné variantě. Tuto oboustranně koncipovanou vázu navrhl v roce 2013 znamenitý umělec – a v současné době také pedagog Střední průmyslové školy sklářské v Kamenickém Šenově – Ladislav Průcha (*1979). Málokdo z našich dnešních výtvarníků působících v tomto oboru prošel tak soustředěnou a dlouholetou cestou za poznáním tajů sklářského umění jako on. Po absolvování sklářského učiliště a po maturitě na sklářské průmyslovce v Novém Boru studoval na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem v ateliéru skla doc. Ilji Bílka na tamější Fakultě užitého umění a designu, poté na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze v obdobně specializovaných ateliérech prof. Vladimíra Kopeckého a Ronyho Plesla a své výtvarné vzdělání završil ještě dalším studiem na pražské Akademii výtvarných umění v sochařském ateliéru Jaroslava Róny. V letech 2010–2011 působil na zahraničních stážích v letní sklářské škole v Pilchucku ve Spojených státech a ve sklářském studiu v Basileji ve Švýcarsku.

Váza Mama Ladislava Průchy zaujme na první pohled nejenom nevšedním řešením, ale především velkým citem pro výtvarné zhodnocení tradičních kvalit moserovského skla, kterými jsou dokonalá sklovina (v tomto případě v barevné kombinaci křišťálu a berylu) a mistrovská ruční práce. Pro bezchybný výsledek má zcela zásadní a mimořádně velký význam perfektně zvládnuté brusičské řemeslo. A v tomto ohledu má Průchova váza vytvořená v průběhu předcházejících dvou let pro Severočeské muzeum ještě jeden skrytý a přitom velice cenný bonus. Tuto vázu totiž ve svých volných chvílích skvěle vybrousil umělecký ředitel firmy MOSER, a. s., Lukáš Jabůrek. I když při svém mládí zastává vysoký manažerský post, zůstává stále především bytostným sklářem a citlivým výtvarníkem, který s hlubokým porozuměním dokázal proměnit originální pojetí Ladislava Průchy ve výjimečné umělecké dílo.

V dlouhodobém plánu připravuje Severočeské muzeum na rok 2018 výstavu, která by měla veřejnosti předvést v širokém záběru dvacetiletou sponzorskou aktivitu sklárny MOSER, a. s. Je nepochybné, že při této příležitosti bude mít mezi mnoha vynikajícími exponáty své nepřehlédnutelné a významné místo rovněž váza Ladislava Průchy zhotovená pro sbírku Severočeského muzea v Liberci v letech 2014–2015. #

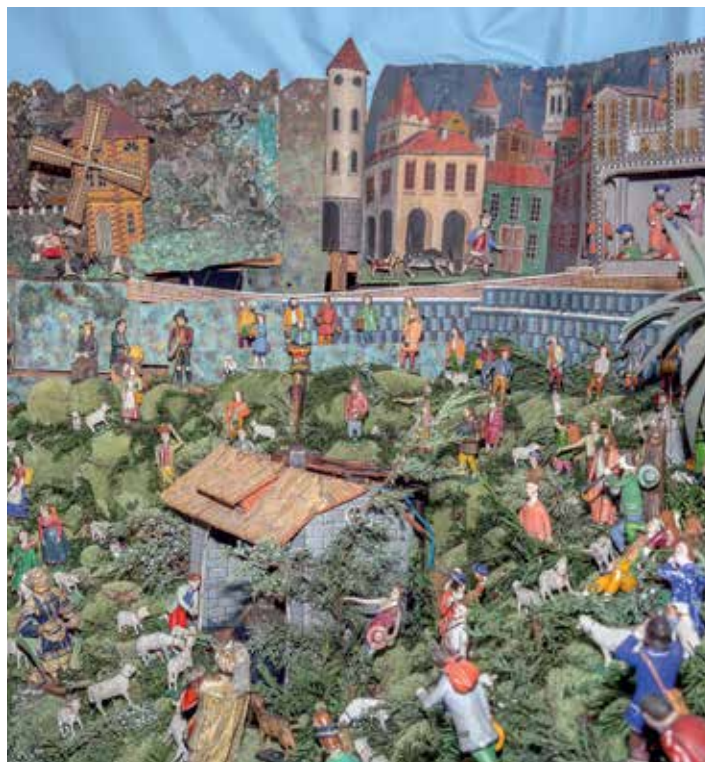
Restaurování betlému Václava Metelky pokračuje

Text: Bohunka Krámská, fotografie: Milada Dománková

Severočeské muzeum obdrželo v rámci Integrovaného systému ochrany movitého kulturního dědictví (ISO) v části D – preventivní ochrana před nepříznivými vlivy prostředí – na rok 2014 od Ministerstva kultury ČR dotaci ve výši 22 000 Kč. Podíl vlastníka na financování oprav Metelkova betlému v rámci dotace ISO hradí muzeum ze svého rozpočtu.

Dotace byla určena na restaurování 24 prvků betlému Václava Metelky ze Sklenařic, betlému, který byl od roku 1994 nerozlučně spjat s vánoční expozicí v muzeu. Po dvaceti sezónách poctivé služby, kdy špatný stav dřevěných mechanických částí stále více poškozoval chod betlému, byl začátkem roku 2014 rozebrán a převezen do Třeběchovic pod Orebem, kde je nyní ve spolehlivých rukou restaurátora mechanických betlémů Kamila Andreše (jeho práce je finančně hrazena z rozpočtu muzea). Z výše uvedené dotace bylo restaurováno 21 figur

(18 dřevorezby od 9 do 15 cm a tři kaširované králové 16–20 cm), dále palma, válcovitá věž a panoramatické pozadí (v. 45 cm, š. 182 cm). Některým figurám chyběly části, které byly dořezány (křídlo anděla, ucho ovečky, prsty, části bot, paže pastýře z moduritu byla nahrazena řezbou), defekty byly vytmeleny a zaretušovány. Nejvíce porušeným předmětem bylo pozadí, které je nejstarší částí betlému, neboť jej začal malovat na karton kolem roku 1853 zakladatel betlému Jáchym Metelka starší. Při přestavbách betlému karton velmi trpěl a byl postupně zpevňován opakovaným podlepováním (papírem, rukopisy, textilem) a přemalováván. Zkroucený a deformovaný karton musel být postupně vyrovnáván opakovaným zažehlováním a zalisováním. Defekty v kartonu byly v lícové straně ztmeleny papírovinou a emulzními tmely. O postupu oprav budeme čtenáře informovat v dalších číslech časopisu. #

Dary do muzejních sbírek opět povoleny

Text: Kateřina Nora Nováková

Mnozí příznivci muzeí a galerií jistě zaznamenali, že v souvislosti s novým občanským zákoníkem nebylo možné v roce 2014 pro sbírkové instituce s jiným zřizovatelem, než je Ministerstvo kultury ČR, přijímat dary. Jednalo se hlavně o překážku v dani z příjmů, která podmiňovala ocenění darů odborníkem se znaleckým razítkem a zaplacení daně z ceny

darovaného předmětu státu. To se po velkém celostátním úsilí odborníků a zejména zástupců exekutivy Asociace muzeí a galerií ČR podařilo změnit k lepšímu a od 1. ledna 2015 vstoupila v platnost novela zákona č. 586/1992 Sb. o dani z příjmů. Tím tedy byla odstraněna překážka v přijímání darů také do sbírek našeho muzea. V minulém roce byly mnohými

příznivci našeho muzea přinášeny předměty různého charakteru, které u nás kvůli této administraci bohužel zůstávaly ležet v rámci studijních částí sbírek – tudíž nemohly být oficiálně zapsány do naší sbírkové evidence. A to byla pro laskavé dárce jen velmi malá satisfakce za darované předměty. Nyní tedy konečně můžeme s velkou radostí vystavit darovací smlouvy

i na tyto předměty a zařadit je do soustavy našich sbírkových fondů. Pokud tedy i vy uvažujete o nějakém daru pro rozšíření sbírek Severočeského muzea, není lehká cesta než se domluvit s kurátorem příslušné sbírky na podmínkách převzetí předmětu. Děkujeme předem všem, kteří jsou ochotni naše sbírky obohatit o další předměty. #

Muzejní noc pod Ještědem 2015

Text: Anna Baldová, fotografie: Milada Dománková

Letošní ročník bude pro Liberec výjimečný, neboť se tu bude konat národní zahájení Festivalu muzejních nocí. Oficiální zahájení (pouze pro zvané) za účasti zástupců Asociace muzeí a galerií ČR, Ministerstva kultury ČR, Libereckého kraje či jiných muzeí proběhne v pátek 15. května od 15 hodin v Severočeském muzeu.

Po skončení oficiální části proběhne již tradiční muzejní noc pro veřejnost, tentokrát na téma světlo. Od 17 hodin do půlnoci se můžete těšit na pestrou nabídku aktivit, které vám kromě našeho muzea nabídne také Oblastní galerie Liberec,

iQLANDIA, Technické muzeum Liberec, Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou a Dům Jany a Josefa V. Scheybalových v Jablonci nad Nisou. Také letos jsme připravili tvořivý workshop společný pro všechny zapojené instituce – zdobení lampiček z kartonových tubusů.

V muzeu se navíc můžete těšit na výstavu svítidel ze sbírek SM, komentované prohlídky expozice hudebních automatů s restaurátorem Radkem Janouškem a další aktivity. Rovněž bude zajištěno občerstvení a doprava historickou tramvají či historickými autobusy. #

Bakalaureáty 2015

Text: Oldřich Palata, fotografie: Aleš Jungmann (z archivu Katedry designu FT TUL)

Tak jako každoročně i letos proběhne ve velkém výstavním sále Severočeského muzea na přelomu května a června přehlídka závěrečných bakalářských prací studentek a studentů Katedry designu Fakulty textilní Technické univerzity v Liberci. Tuto novodobou tradici zahájila první výstava v roce 1995 a od té doby prošly výstavní prezentací v libereckém

muzeu stovky prací zpočátku pouze textilního charakteru a v posledních letech (od roku 2005) také šperků, skleněných objektů a bytových doplňků. Mnozí z jejich autorů se v průběhu studia nebo později zúčastnili daleko významnějších výstav, ale ti slavnější i méně úspěšní vesměs po letech rádi vzpomínají na společnou studentskou výstavní premiéru

v Severočeském muzeu. Mimo jiné i proto, že je to pokaždé svým způsobem tak trochu dobrodružství pro všechny zúčastněné – pro studenty, kteří si obvykle nejsou jistí výsledkem své práce, pro pedagogy, kteří trpí obavou, že studenti nestihnou dokončit „bakalářky“ v termínu, i pro muzejní pracovníky, kteří do poslední chvíle netuší, jaké nepředvídatelné

instalační nároky si prezentace konkrétních prací vyžádá. Nepochybně to bude stejně také tentokrát – a jistě rovněž současná výstava potvrdí, že Katedra designu se může veřejnosti pochlubit řadou výtvarně i technicky zajímavých výsledků. V letošním výstavním souboru výrazně převládají oděvní kolekce s rozmanitou inspirací ve výtvarném umění (Inspirace antikou, Středověké řemeslo, Perla baroka, Kontrasty současné architektury), v literatuře (Černý kocour), v módě z poloviny 20. století (Dámská silueta), ve světě přírody (Křídla hmyzu, Lovci nočních týlů, Ohrožená Afrika) a ve vesmíru (Mlhoviny). Oblast bytového textilu reprezentují tapiserie – první z nich s názvem Lekniny à la Monet je tkaná klasickou rypsovou technikou, zbývající (diptych Mezi zrozením a smrtí, Geometrie) mají experimentální charakter. Detašované katedrové pracoviště v Jablonci nad Nisou je zastoupeno kolekcí šperků a doplňků s názvy Brýle, Flóra, Z pohádky do pohádky, Struktura přírodnin, Šperk jako vlasový doplněk. V kategorii autorského skla se představí dvě závěrečné práce inspirované japonskou kulturou: skleněné objekty Mé sny vycházející z principu origami a tavená plastika Gejša.

Výstava Bakalaureáty 2015 bude zahájena vernisáží a velkou módní přehlídkou ve slavnostním vestibulu Severočeského muzea v Liberci ve čtvrtek 21. května 2015 v 16 hodin. V průběhu výstavy, která končí v neděli 7. června 2015 v 15 hodin, završí studenti a studentky své studium státními závěrečnými zkouškami. Obhajoby závěrečných prací se ve dnech 1.–2. června 2015 uskuteční přímo ve výstavním sále, odbornou rozpravu absolvují adeпти bakalářského titulu před zkušební komisí zasedající ve starobylé knihovně Severočeského muzea. #

Módní přehlídka je každoročně nejatraktivnější součástí vernisáže výstavy závěrečných bakalářských prací. Na snímku ilustrační fotografie z přehlídky v Severočeském muzeu při zahájení výstavy Bakalaureáty 2014. Za oděvní kolekci s názvem Tradice v nás získala Barbara Hnyková Cenu děkanky Ing. J. Drašarové, Ph.D.

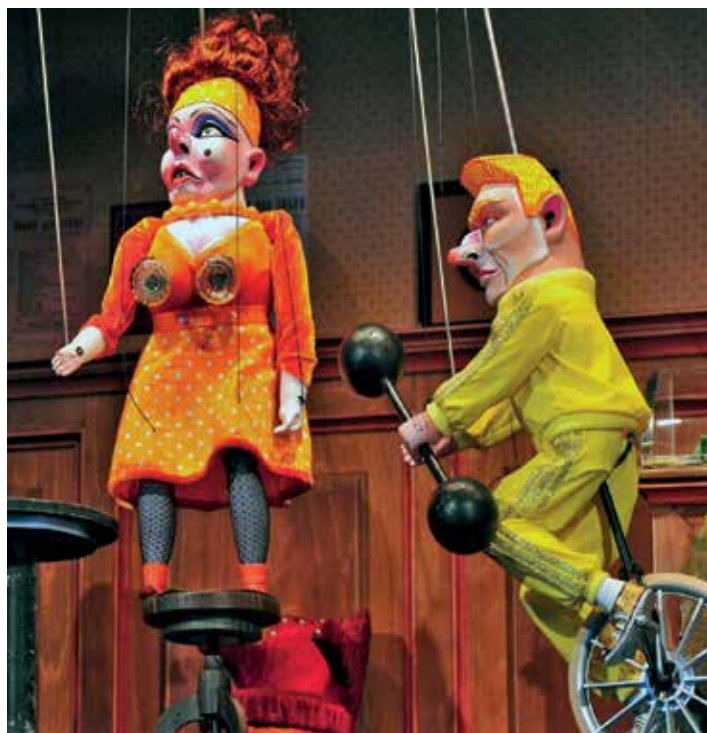
Výstava Naivní divadlo Liberec – Loutky nejen z archivu

Text: Stanislav Doubrava,
fotografie: archiv Naivního divadla Liberec

Výstava, kterou společně (a tradičně) pořádá Severočeské muzeum a Naivní divadlo Liberec, je součástí mezinárodního festivalu Mateřinka 2015. Ten vznikl před 40 lety v Liberci a je ojedinělou divadelní akcí, která se zaměřuje na tvorbu profesionálních loutkových divadel pro nejmenší publikum.

Naivní divadlo Liberec oslavilo loni na podzim 65 let od svého vzniku. Patří dlouhodobě na špici svého oboru v České republice a je respektovaným loutkovým divadlem v řadě zemí několika kontinentů. Svoje loutky vystavuje pravidelně nejen v Čechách, ale i na různých místech ve světě.

Letošní výstava se zaměřuje na takzvané „živé“ inscenace, tedy na ty, které jsou stále součástí repertoáru Naivního divadla a jeho běžného divadelního provozu. Jsou důkazem toho, že i když je v současné době loutkové divadlo s využitím loutek spíše v útlumu, lze v něm stále nalézat kvalitní inspirační zdroje, a ve výsledku tak potvrzuje svoji trvalou životnost. Vystavené loutky a celé scény z inscenací představují autory mladé, střední i starší generace scénografů – Kamila Bělohávků, Roberta Smolíka, Marka Zákosteleckého, Ivana Nesvedu a Jaroslava Doležala. #

Život a smrt v pravěku

Výstava o unikátních archeologických nálezech z Příšovic

Text a fotografie: Petr Brestovanský

Za posledních deset let (2005–2014) se několikanásobně rozrostly archeologické sbírky Severočeského muzea. A zároveň došlo k největším archeologickým objevům za celou historii archeologického pracoviště, které zde bylo zřízeno v roce 1955. Výzkumnému týmu pod vedením Mgr. Petra Brestovanského se při záchranných výzkumech v Libereckém kraji podařilo objevit a zdokumentovat celou řadu

unikátních nálezů. Z nich jsme vybrali pro návštěvníky výstavy dvě skutečné perly z Příšovic, které byly vyhlášeny pro svoji výjimečnost kulturními památkami.

Nález prvního unikátu je datován k roku 2005, kdy bylo v Příšovicích, v poloze na Cecilce, objeveno jedno z nejzachovalejších a největších pohřebišť v České republice z pozdní doby bronzové (stáří bezmála 3 000 let).

Pohřebiště nám dává představu o pohřebních rituálech té doby díky nálezu jedinečného žároviště na spalování mrtvých. Z části této nekropole bylo zachráněno a rekonstruováno více jak půl tisíce pohřebních nádob z devadesáti žárových hrobů. Druhým unikátem je nález z roku 2007, kdy byla objevena u dálnice, opět na katastru Příšovic, největší vesnice raných zemědělců z mladšího neolitu. Sedmnáct

doluhých domů a přes dvacet dílenských okrsků na výrobu štípané a broušené industrie dělají z této lokality největší prehistorické výrobní a sídelní centrum v období vypíchané keramiky ve střední Evropě. Jeho stáří je 6 700 let! Jádrem výstavy „Život a smrt v pravěku“ bude část rekonstruovaných originálních nálezů a velkoformátové fotografie z výzkumu. Těšíme se na vaši návštěvu. #

Vlastivědné muzeum města Liberce by oslavilo sto let

Text a fotografie: Bohunka Krámská

Zásobní skříň, Liberecko, konec 18. století

Dne 8. dubna 1915, v tísnivé době první světové války, vyzval profesor Gustav Lahn obyvatele Liberce, aby prohledali zákoutí svých domovů, truhly a půdy a podívali se, zda neukrývají památky na „starý Liberec“. Prudký průmyslový a společenský rozvoj, který byl manifestován na Německočeské výstavě roku 1906, hrozil, že s mizejícím starým městem se nepozorovaně ztratí i doklady životního způsobu předchozích generací a budou zapomenuty kořeny, z nichž průmyslový Liberec, druhé největší město v Čechách, vyrostlo. Tato obava by nás mohla překvapit, neboť v Severočeském průmyslovém muzeu v Liberci, založeném roku 1873, existovalo historické oddělení (Ortsgeschichtliche Sammlung), pro jehož sbírky byl v projektu novostavby muzea určen celý objekt dvoupodlažního soukenického domu s mansardovou střechou. Sběrka k místním dějinám se veřejnosti poprvé představila

18. prosince 1898 v nové muzejní budově, kde byl Společenstvem libereckých soukeníků v tzv. soukenické světnici ze starého Liberce postaven soukenický stav pro dva muže, prezentovaný s dalšími nástroji na zpracování vlny. Tvůrci expozice ji pokládali pouze za první krok a doufali, že po interiéru domu městského řemeslníka bude následovat lidový interiér selské usedlosti. V historickém fondu se postupně sešla pestrá směsice dokladů cechovního řemesla, nářadí řady řemesel, obrazy a plastiky, grafické listy, sklo, porcelán, keramika, oděvní součásti i kuchyňské náčiní a lidový nábytek. Gustav Lahn, který v letech 1896–1899 působil v Severočeském průmyslovém muzeu jako kurátor, byl příznivcem historického oddělení muzea a v dlouhé řadě dárců do místopisné sbírky stál na předním místě. Z jakých důvodů složil v září 1899 svůj mandát, není známo.

Příležitostí představit skutečně reprezentativní expozici kulturních dějin Liberce se stala Německočeská výstava 1906. Gustav Lahn se ujal instalace výstavního sálu, kde byly prezentovány doklady k dějinám města, obrazy, archiválie, zbraně, cechovní a spolkové nádoby a také betlém libereckého malíře Jakoba Ginzela. Soukenickou světnici, která přenášela návštěvníka o sto let zpět do domu libereckého soukeníka a věrně dokumentovala provoz soukenického řemesla i domácnosti soukeníkovy rodiny, instaloval Gustav Funke. Mnoho Liberečanů si tehdy přálo, aby tato expozice zůstala zachována jako městské muzeum.

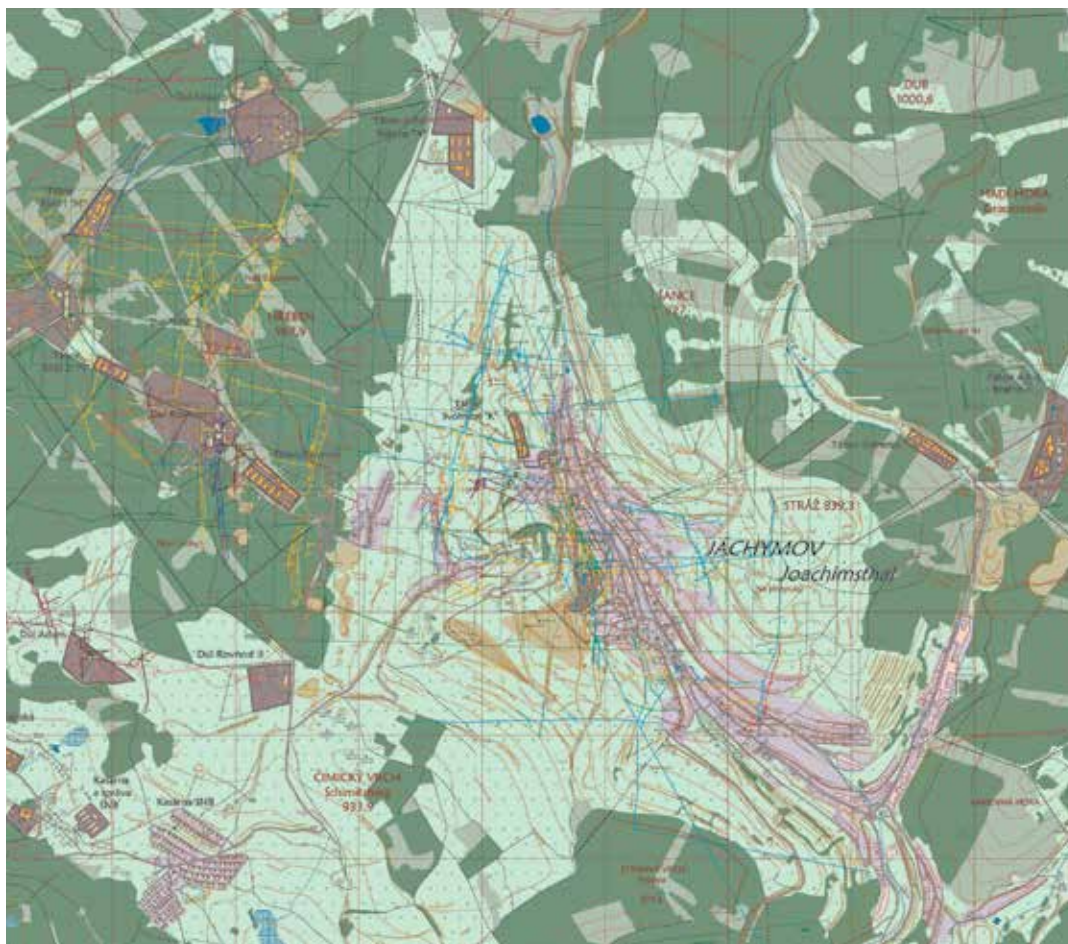
Ohlas na provolání Gustava Lahna roku 1915 byl nečekaně velký a dvě místnosti poskytnuté libereckou radnicí k uložení předmětů záhy nepostačovaly. Po skončení války se nové městské vlastivědné muzeum (Heimatschutzstätte und ortsgeschichtliche Sammlung der Stadt Reichenberg) přestěhovalo do sueterény liberecké spořitelny, kde byla roku 1921 zpřístupněna jeho expozice. Hned první vánoční sezónu nastudoval Adolf König, učitel, sběratel a znalec lidových písní, jesličkovou hru, kterou školáci předváděli v expozici selské jizby Jizerských hor. V článku k této expozici G. Lahn napsal, že lidový malovaný nábytek v jizerskohorské selské jizbě pochází ze sběrů kustoda Severočeského průmyslového muzea, Gustava E. Pazaurka.

Další sezóny se již G. Lahn nedožil. Liberecký magistrát po jeho smrti pověřil správou muzea Spolek pro vlastivědu ještědsko-jizerské župy. Vedoucím muzea se stal Josef Syrowatka, učitel a autor řady vlastivědných článků, které pak od roku 1942 publikoval pod změněným příjmením Preußler (syn Josefa Syrowatky je známý spisovatel literatury pro děti Otfried Preußler, již roku 1941 v tisku označovaný za nádejšího sudetoněmeckého básníka). Přestavba spořitelny připravila muzeum o střechu nad hlavou a sbírky byly nouzově přestěhovány do budovy ředitelství okresního finančního úřadu ve Vídeňské (dnešní Moskevské) ulici. Teprve šlechtetný odkaz Heinricha Jakoba, který ve své poslední vůli muzeu odkázal svůj rodný dům v Kranichgasse (dnes Slavičkova), vyřešil prostorovou nouzi. Dům z počátku 19. století, opakovaně přestavovaný,

byl pod dohledem městského architekta Karla Kerla upraven, aby odpovídal představě domu libereckého soukenického mistra. Dne 17. listopadu 1938 navštívili muzeum, které se již nazývalo Heimathort (Heimat = vlast, Hort = poklad, úkryt, ochránce) první návštěvníci.

Z klenuté chodby s váhou, užívající soukeníky, se vcházelo do světnice se dvěma ručními tkalcovskými stavy a soukenickým nářadím. Postel s nebesy, malovanou kolébku a nástěnné hodiny s Napoleonem doplňovaly hudební nástroje, sáňky, dřevěné brusle, hračky, i kdysi oblíbená ptačí klec. Lidovým malovaným nábytkem a podmalbami se pyšnila také půvabná výměnkářská světnička se sporákem a zásobní skříní (chlebníkem) s malbou rokokového šviháka se slunečníkem na horních dvířkách (viz foto). Dvě místnosti byly věnovány betlémům, ale nejen libereckým, papírovým od malířů Jakoba Ginzela, Floriany Schäfera, Liewehra, Anette Krause a dřevorezby Josefa Müllera, jediného známého libereckého řezbáře betlémových figur. Byly zde rovněž betlémy z Chebu, Šluknova, Krušných hor a Krkonoš, jež měly vytvořit základ budoucí sudetoněmecké betlemářské sbírky. Samozřejmě nechyběla expozice k dějinám města Liberce a libereckého panství, s modely libereckých domů a renesanční radnice, s obrazy Kateřiny a Melchiora z Redernu, s pohledy na město od Augustina Felgenhauera a portréty měšťanů od Jakoba Ginzela. Vedle nálezů z Hamrštejna a Jezdce poutaly pozornost cínové křestní talíře, čepce, šňěrovačky, šperky a mince.

Část sbírek městského vlastivědného muzea se asi koncem 50. let 20. století dostala do Severočeského muzea. Některé betlémové figury mají dosud na sobě modrý štítek s nápisem Heimatschutzstätte und ortsgeschichtliche Sammlung der Stadt Reichenberg. V Severočeském muzeu, proměněném v 50. letech na Krajské vlastivědné muzeum, jehož sběrnou oblastí byl celý původní Liberecký kraj (před reformou krajského zřízení roku 1960), se tak sešly dva podobné fondy, ovšem citelně postižené ztrátami. Předměty byly zařazeny do sbírek historického oddělení, ovšem exponáty ceněné z hlediska uměleckého řemesla byly z historických fondů vyjmuty a zaevidovány do uměleckohistorických sbírek. #

Ohlédnutí za konferencí „Ztrácíme paměť?“

Text: Ivan Rous

Ve dnech 25. a 26. února se v našem muzeu konala mezinárodní konference „Ztrácíme paměť?“ s podtitulem „Zapomenutá místa nacistické nucené práce ve střední Evropě“. Konference je společným projektem Institutu terezínské iniciativy (Alfons Adam) a Severočeského muzea (Ivan Rous) a byla financována z grantových prostředků EU fondu ECEA Evropa pro občany. Konference se zúčastnili odborníci z Německa, Polska, USA a Česka, přičemž program dvoudenního kolotoče přednášek byl rozdělen do následujících tematických panelů:

1. Uvedení do tématu
2. Místo ve vzpomínkách
3. Místa nucené práce dnes – muzeální využití
4. Dokumentace vzpomínání
5. Nacistická nucená práce v pamětových institucích
6. Prameny: Pamětníci a orální historie
7. Archeologie – když prameny mlčí
8. Rozměry nucené práce
9. Místa nucené práce dnes – nemuzeální využití

Každý panel obsahoval dva až tři jednotlivé příspěvky.

Jedním z cílů bylo vytvořit pracovní skupinu, která se tématem nacistické nucené práce bude zabývat dále a hlouběji. Jedním z produktů konference je i jakási interní burza nápadů a podnětů včetně navazující spolupráce. Alfons Adam celý multiperspektivní proces vývoje od tohoto prvního kroku nazval „Libereckou školou“. Název, jakkoli může znít nadneseně, má konkrétní oporu jak v odborné konferenci, tak i v druhé části projektu, kterým je setkání studentů z Česka a Německa, které se uskuteční v Liberci 24. a 25. dubna. Tématem setkání mládeže bude teze „Místa nucené práce přenesší příklady perzekuce ze vzdálených lokalit často přímo na „náš dvorek““. Při poznávání míst nacistické nucené práce se chceme především soustředit na to, že se při ní dělo bezpráví, byla pošlapávána lidská důstojnost. Účastníci setkání budou mít příležitost zamyslet se nad tím, proč je důležité neztrácet paměť a jak tyto události a fenomény připomínat. #

Tábory nesvobodné pracovní síly na Jáchymovsku

Text a mapa: Ivan Rous

Vedle studia táborů nucené práce zřízených nacistickým režimem a provozovaných na území dnešní ČR se věnujeme i mapování táborů nucené práce vzniklých a provozovaných po roce 1945. Systém táborů nucené práce (TNP) Československé republiky pochopitelně nenavazuje organizačně na systém nacistických zařízení, ale společné znaky zde existují. Tím nejviditelnějším je lokalita, někdy téměř filozoficky popisovaná jako *genius loci*. Nesvobodná nucená práce však tvoří pojitko mezi režimy z prostých důvodů a onen duch místa je více novodobou společenskou licencí než popisem skutečnosti. Typickým příkladem vrstvení společenských a lidsko-právních nespravedlností jednotlivých režimů je to, co se obecně nazývá „Jáchymovským uranem“, tedy jáchymovskými uranovými doly.

První tábory nucené práce na Jáchymovsku v západních Čechách zřídilo nacistické Německo. Šlo o zajatecké tábory, kde byli internováni francouzští a sovětské zajatci. Ti pracovali v několika táborech vždy po skupinách čítající desítky osob. Po konci války 11. září 1945 byly

tři Jáchymovské uranové doly obsazeny Rudou armádou, což souviselo s tím, že se jednalo o jediné činné uranové doly v budoucím sovětském bloku. V dalších letech byla v této oblasti využívána pracovní síla německých válečných zajatců a zatím neodsunutých Němců. Vzhledem k mezinárodním dohodám byla tato kapitola nucené práce ukončena přibližně k roku 1949 a otevřela se další, kterou byly Tábory nucené práce zřízené dle zákona 247/48 Sb. v letech 1949 až 1951. Osoby umístěné do táborů byly nazvány chovanci a v Jáchymově a Příbrami jich bylo přibližně 5 000. Následovaly Nápravně pracovní tábory, kterých bylo celkem 18 v Jáchymově, Horním Slavkově a Příbrami. Podobně jako v nacistickém Německu i zde docházelo k zvláštním situacím v organizaci TNP a NPT, které byly vyřešeny v druhé polovině roku 1951, kdy provoz táborů spadl celkově pod Ministerstvo národní bezpečnosti. Dalším přelomem byl rok 1954, kdy převzala ostrahu táborů Vnitřní stráž ministerstva vnitra. Poslední tábor Rovnost u Jáchymova byl zrušen až roku 1961, ale až v roce 1967 byla přerušena definitivně

přímá návaznost na nucenou práci. Celkem prošlo různými druhy táborů na Jáchymovsku, Příbramsku a v okolí Slavkova po roce 1949 kolem 60 000 osob.

Pro lepší poznání tehdejšího systému nucené práce jsme vytvořili ve spolupráci s památníkem Vojna u Příbrami mapu táborů nucené práce na Jáchymovsku. V mapě jsou vyznačeny tábory Rovnost, Svornost, Eliáš, Mariánská, Mariánská-Kláster, Vršek, Nikolaj, Bratrství a Ústřední tábor. Mapa zachycuje stav krajiny k roku 1952 a zároveň jsou zde zobrazeny veškeré známé štol a síť důlních chodeb na úrovni štol Barbora a Daniel. Důlní díla jsou provedena jako kompilace pro období 1945 až 2 000 a půdorysy táborů pro léta 1951 až 1960. Mapa v měřítku 1 : 2 000 má reálných 6 m² a je primárně určena pro instituce. Pro veřejnost bude zpřístupněna v některé dostupné mapové aplikaci.

Cílem bylo vytvořit podklad nebo rámec, kterému mohou být doplněny vzpomínky tehdy vězňených osob. Tábory, tedy místo ubytování vězňů, jsou doplněny i místem práce, tedy podzemními prostory. #

Výstavy Severočeského muzea v Liberci duben–červen 2015

PŮVAB KVĚTŮ HISTORIE

26. listopad 2014 – 3. květen 2015

ALBÁNIE – PŘÍRODOU NEZNÁMÉ ZEMĚ

11. březen – 31. květen 2015

BAKALAUREÁTY 2015

21. květen – 7. červen 2015

NAIVNÍ DIVADLO LIBEREC – LOUTKY NEJEN Z ARCHIVU

11. červen – 6. září 2015

ŽIVOT A SMRT V PRAVĚKU

24. červen – 18. říjen 2015

Čtvrtletník Severočeského muzea v Liberci | Vydává: Severočeské muzeum v Liberci, Masarykova 11, 460 01 Liberec 1, www.muzeumlb.cz
Odpovědný redaktor: Ivan Rous | Redakce: Jiří Křížek, Anna Baldová, Jiří Sloup, Kateřina Nora Nováková | Fotografie: archiv autorů
a SM Grafická úprava: Jiří Sloup a Sam Mikolášek | Tisk: Tiskárna Geoprint Liberec | Registrováno MK ČR pod číslem: E20243
ISSN 1805-0964 | Vychází v nákladu: 2000 ks | Cena výtisku: zdarma